

**Аналіз навантаження на популяції мисливських видів ссавців
(лисиця *Vulpes vulpes*, вовк *Canis lupus* та
єнотоподібний собака *Nyctereutes procyonoides*)**

С. Є. Голодрига*, С. А. Мякушко*, В. М. Смагол**

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

stasgolodryga@gmail.com

** Інститут зоології імені І.І. Шмальгаузена НАН України, Київ, Україна

**Analysis of the load on the population of hunting mammal species
(fox *Vulpes vulpes*, wolf *Canis lupus*
and raccoon dog *Nyctereutes procyonoides*)**

S. E. Golodryga*, S. A. Myakushko*, V. M. Smagol **

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, stasgolodryga@gmail.com

**Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

Проблеми поширення окремих видів хижаків, які входять до списків мисливської фауни України, є доволі актуальними, оскільки стосуються одразу кількох напрямків та сфер господарства. З одного боку, такі види є мисливськими, а отже, регулювання їх відстрілу або добування впливає на економічну результативність цієї галузі. З іншого боку, переексплуатація таких видів у поєднанні зі зменшенням їх ареалу через ведення господарської діяльності, може призвести до суттєвого порушення екологічних взаємозв'язків і деградації угруповань та екосистем.

У роботі розглянуто стан популяцій трьох видів мисливських ссавців: вовка звичайного (*Canis lupus* Linnaeus, 1758), лисиці звичайної (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758) та собаки єнотоподібного (єнота уссурійського) (*Nyctereutes procyonoides* Gray, 1834). Як джерело даних було використано форму «2-тп (мислиство)». Цей документ є стандартною формою статистичної звітності, яку в Україні раз на рік готує кожне лісове або лісомисливське господарство, а з 1998 р. також усі обласні осередки. Форма включає наступні дані: назву користувача (назву компанії, яка надає облікові дані); площу різних угідь на території господарства. Угіддя розділені на лісові, польові та водно-болотні типи, для кожного типу зазначена частка у загальній площі всього господарства. Окремо зазначена кількість розселених на території мисливського угіддя тварин кожного виду, кількість виявлених, облікованих, загиблих та добутих особин.

У ході аналізу матеріалів звітності щодо лисиці були отримані наступні дані. В Україні мінімальна щільність населення зафіксована у Кіровоградській області (0,63 ос/1000 га), максимальне значення (Закарпатська обл.) було майже у 7 разів вищим (4,22 ос/1000 га). Для території усіх господарств України середня щільність населення лисиці складала 1,65 ос/1000 га.

Аналіз кореляції між щільністю населення та інтенсивністю добування (кількість добутих тварин на території певної площі) не виявив відповідної залежності ($r=0,21$). Середні значення цих показників для всієї території України є схожими (1,74 ос/1000 га та 1,65 ос/1000 га відповідно), проте в окремих областях різниця між ними може бути досить суттєвою. Так, для Дніпропетровської області щільність, визначена за результатами обліків, складала 0,63 ос/1000 га, у той час як щільність популяції за даними щодо відстрілу була вищою у чотири рази (2,66 ос/1000 га). Для Закарпатської обл. за результатами обліків було вираховано щільність у 4,22 ос/1000 га, тоді як за даними відстрілу лише 2,34 ос/1000 га.

Складається парадоксальна ситуація, коли щільність за результатами полювання перебільшує облікові дані. Причина цього полягає у тому, що обліки, які здійснюються після сезону полювання, відбуваються вже у наступному календарному році. Відповідно,

їх результати саме цією датою і заносяться у звітні документи. Показники конкретного року по суті об'єднують дані двох суміжних років. Зрозуміло, що на підставі лише фрагментарних даних мисливської звітності неможливо визначити безпечні для популяції норми навантаження.

Слід зазначити, що співпадіння результатів полювання і подальших обліків не є обов'язковим. Цілоком нормальним явищем є те, що результати обліків демонструють більш високі значення (зрозуміло, що під час полювання вилучають не усіх особин популяції). Проте масштаби полювання за логікою не можуть перебільшувати наявний ресурс. Пояснення такої ситуації може полягати у наступному: обліки після мисливського сезону головним чином характеризують його результативність. Проте немає достатніх підстав вважати, що матеріали обліків завжди дають адекватну оцінку ресурсу. Найбільшою мірою це стосується випадків, коли аналіз поточної ситуації відбувається без врахування багаторічної динаміки показників полювання та обліків, та їх співставлення. Ці причини здатні звести до нуля основні задачі мисливського господарства як галузі виробництва – забезпечити рентабельність і зберегти відтворення природних ресурсів.

Схожий аналіз був проведений також для двох інших видів. Порівняно з популяцією лисиці, узгодженість між показниками обліків до і після мисливського сезону для популяції вовка та енотоподібного собаки є більшою (відповідні коефіцієнти кореляції дорівнюють 0,72 та 0,81). Вихідний рівень чисельності, а також масштаби полювання на ці види є значно меншими. Можливо, це обумовлює більшу схожість результатів двох типів обліків.

Узагальнюючи наведене слід відзначити, що причини неточності оцінок мисливських ресурсів можуть полягати як у методології обліків, так і в якості їх проведення. Для отримання адекватних уявлень щодо чисельності популяції хижих ссавців необхідно одночасно вдосконалювати обидва аспекти. Оптимальним підходом до визначення стану популяцій мисливських видів, слід вважати комплексний аналіз результатів з урахуванням даних попередніх років. Новий підхід може бути реалізований у такому вигляді: абсолютні значення обліків у поточному році повинні доповнюватися поправочними коефіцієнтами, які б враховували ступінь реалізації певного мисливського ресурсу за декілька попередніх років. Іншими словами, планування навантаження на популяції мисливських тварин повинно враховувати стан популяцій у попередні роки, а не лише результати поточних обліків.

До питання дослідження орнітофауни

Дергачівського полігону твердих побутових відходів міста Харкова

Я. Ю. Дементєєва

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків, Україна,

dementeeva.y@gmail.com

On the study of avifauna Dergachiv solid waste landfill in Kharkiv

Y. Y. Dementieva

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkov, Ukraine, dementeeva.y@gmail.com

Сучасні орнітологічні дослідження часто торкаються антропогенно трансформованих біотопів, оскільки адаптивні зміни біології та існування птахів демонструють негативний вплив людської діяльності на навколишнє середовище. Яскраво спостерігається цей процес при дослідженнях територій полігонів твердих